# "שערי ציון"

5

(אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב – אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות)
(ברכות דף ח.)

**יו"ל ע"י כולל "ברכה מציון" שע"י כולל "צילו של היכל"**
**בבית הכנסת "הרמב"ן" - ירושלים שבין החומות**
**חבורת דף היומי – דרשו בהלכה**
**שאלות ותשובות אקטואליות מחיי היום יום, שעלו מתוך לימוד המשנ"ב בסדר "דף היומי בהלכה"**

**בס"ד**

**סימנים: שי"ז - "קושר ומתיר" ❖ שי"ח - "מבשל" ❖ שי"ט - "בורר"**

## סימן שי"ז

### סעי' א' - "קושר ומתיר"

**כשקושרים את שרוכי הנעליים ב"עניבה ע"ג קשר", האם מותר לקשור שוב את ה"לולאות" יחד, בעוד קשר?**

**תשובה:** אם הוא קושר ע"מ להתיר באותו יום, דהוי אינו של קיימא כלל, מותר, כי אין זה קשר מהודק כמו "קשר ע"ג קשר", וממילא אין בו חשש "קשר אומן" (עיין ס"ק י"ד). ועוד, שדרכו להפתח מעצמו לפעמים (עיין ס"ק א'). ועוד, שאם ימשוך את אחד הקצוות, כל הקשר יפתח, ועדיין יש בזה "קולא דעניבה" (ארחות שבת פ"י הע' כ"ח). ויש לצרף שלעיתים אם לא יקשור כך, הוא עלול ליפול, ויתכן דמקרי "מקום צער", שמותר לקשור אף "קשר ע"ג קשר" (כמבואר ברמ"א).

**קשר שמותר להתירו, אך אינו מצליח, האם מותר לחתכו?**

**תשובה:** לצורך- מותר, אך לא יעשה כן בפני עם הארץ, שלא יבוא להקל יותר (ס"ק ז').

**האם מותר לאשה לקשור את מטפחת ראשה בקשר כפול?**

**תשובה:** כשדעתה להתירו באותו יום מותר, כיוון שכל האיסור בקשר כפול הוא דהוי קשר מהודק (ס"ק י"ד בשם השלטי גיבורים), והקשר שהנשים נוהגות בו במטפחת ראשן, אינו מהודק (שש"כ פט"ו הע' קע"ה בשם הגרשז"א, ארחות שבת ח"א פ"י הע' ט"ז בשם הגרישי"א. **וכן אמר מורינו ראש הכולל הגר"ח נבנצל שליט"א שהמנהג להקל.** ועיין עוד בש"ת ס"ק א').

**האם מותר לקשור קשר כפול ע"ג תחבושת?**

**תשובה:** אם אי אפשר לקשרו ע"י עניבה וכד', מותר לקשור קשר כפול, כיוון שכשם שמותר להתיר קשר כפול במקום צער (כמבואר ברמ"א), כך מותר גם לקשרו במקום צער. ודווקא כשהקשרים אינם מהודקים, ודעתו להתירם באותו יום (חוט שני ח"ב עמ' רכ"ה, שש"כ פט"ו סע' נ"ה, עי"ש עוד, ועיין במנחת שלמה סוכה לג: "קשר של קיימא").

**האם מותר לקשור ציצית בשבת על דעת להתירה במוצ"ש?**

**תשובה:** אסור מדאו', כיוון שכל קשר שהדרך היא לקשרו לעולם הוי קשר של קיימא, אף אם דעתו להתירו באותו יום (בה"ל ד"ה הקושר). וקשר של ציצית אף נקרא מעשה אומן (חת"ס שבת קלא.), ולכן אסור לקשרו מדאו' לכו"ע.

**האם מותר להדק את הקשר העליון שבציצית שנתרופף?**

**תשובה:** אסור, והוי חשש דאו' (עיין בקצות השולחן ח"ה דף כו :), כיוון שגם חיזוק הקשר הוא בכלל איסור קושר (חוט שני ח"ב עמ' רכ"א), ובכך הוא מצרף עוד קשר לקשר הציצית (עיין שם עמ' רכ"ט), שאסור לקשרו מדאו', כמובאר לעיל.

**סעי' ב'**

**האם מותר בשבת להשחיל שרוכים לתוך נעליים או למכנסיים?**

**תשובה:** לנעליים או מכנסיים חדשים, אסור להשחיל שרוכים, משום מתקן מנא (ס"ק ט"ז). אך אם השרוכים כבר היו מושחלים ונפלו, שייך לדון רק מצד הגזירה שמא יקשור את ראש השרוך, כדי שלא ישמט מהחור. ובמקום שאין רגילים לקשור, כמו בשרוכי הנעליים של זמנינו (שלחן שלמה ס"ק ח' אות ב', בניגוד לזמנו של המשנ"ב- עיין ס"ק כ'), ואין טורח בהשחלתם, מותר. אך במקום שרגילים לקשור, אסור להשחילם. וכן אם יש טורח בהשחלתם (כגון שאפשר להשחילם רק ע"י עץ ארוך- עיין כה"ח ס"ק ל"ט), וממילא יש לחוש שהוא יקשור כדי שהשרוך לא ישמט שוב, ושלא יצטרך לטרוח שוב (עיין בה"ל ד"ה ודוקא ושלחן שלמה שם), אסור.

**להשחיל חרוזי משחק ע"ג חוט בלי לקשור?**

**תשובה:** מחרוזים מהסוג שרגילים לקשור את החוט בקשר שישאר בקביעות, אסור, גזירה שמא יקשור קשר של קיימא. אך בסוג שרגילים לקשרו רק לזמן ולהתירו, שאינו של קיימא והוי דרבנן, לא גזרו שמא יקשור קשר כזה (כמובאר בב"י ע"פ הירושלמי), ומותר להשחילם בלי לקשרו (וכ"כ בשש"כ פט"ז סכ"ב בשם הגרשז"א, ובחוט שני ח"ב עמ' רל"ב).

**סעי' ג'**

**האם מותר להתיר שרוכי נעליים שנסתבכו? ולהבדיל, חוטי ציצית שנסתבכו?**

**תשובה:** בשרוכי נעליים שנסתבכו- באופן הרגיל והשכיח- מותר (ע"פ המשנ"ב בס"ק כ"ג בשם הח"א, שקשר שדרכו בעניבה, ונקשר בלא כונה, דינו כעשוי להתירו בכל יום). וכ"ש בשרוכי נעליים שהוי מקום צער, ובמקום צער תמיד מותר להתיר קשר ע"ג קשר (חזו"א סי' נ"ב ס"ק י"ז ע"פ הרמ"א בס"א. ועיין בשש"כ פט"ו הע' ר"ה למקרים פחות שכיחים). וכשא"א להתירו, מותר אף לנתקו, כמבואר לעיל.

בחוטי הציצית שנסתבכו- באופן הרגיל שרק נסתבכו קצת, מותר. אך אם נסתבכו מאד עד שנעשו "כעין פקעת חוטים", אסור להפרידם, משום "מתיר קשר", ו"תיקון מנא" (חוט שני ח"ב עמ' רכ"ט, אור לציון ח"ב פכ"ט תשובה ז', וע"ע בשלחן שלמה סי' שי"ג סע' ו אות ו' ד"ה וחושבני דמטעם זה).

**סעי' ה'**

**מי ששכח לקשור את ה"עניבה העשויה לנוי על הצוואר" מער"ש, האם ואיך יקשור אותה בשבת?**

**תשובה:** הוא יוכל לקשרה בשבת, והדרך המובחרת היא לקשרה ע"מ להתירה בתוך 24 שעות (עיין ס"ק ו'), בסוג קשר כזה, שאם ימשוך קצה אחד מהקשר, כולו יותר. כיוון שבזה הכריכות והקשירות שהוא עושה ע"ג ה"קשר הראשון" אינן תופסות את קצוותיו, ואינן מונעות ממנו להפתח, וממילא אינו קשר מהודק, ואין בזה חשש של "קשר אומן" כמו ב"קשר ע"ג קשר". והפוסקים דנו קשר כזה לכל היותר כ"עניבה ע"ג קשר", שמותר לקשרה ע"מ להתירה באותו יום (כמבואר בס"ק כ"ט. עיין שש"כ פט"ו סס"ב, ארחות שבת פ"י הע' מ"ג. ועיין שם עוד לגבי אופנים אחרים).

**האם מותר לקשור ידיות או קצוות של שקית, כדי לשמור על טריות המזון שבתוכה?**

**תשובה:** באופן שקושר את ידיות או את קצוות השקית יחד רק ב"קשר אחד", אין זה קשר כלל, ומותר לקשרו אפי' לעולם (עיין שועה"ר ס"ג לגבי קשר אחד בלא עניבה על גביו, ארחות שבת פ"י הע' כ', חוט שני ח"ב עמ' רכ"ב). **ודעת מרן הגר"א נבנצל שליט"א שלזמן, אסור לקשרו. ואף כשדעתו לזרוק את השקית הקשורה** (ועיין שש"כ פט"ו הע' קפ"ז).

**לחבר שני דברים ע"י אזיקון?**

**תשובה:** יש אוסרים מדין "קושר" (שבות יצחק חט"ז פ"י ס"ז בשם הגרישז"א, ועיין באליבא דהלכתא גליון ע' עמ' מ"ג בשם בנו הגרמ"א, שכנראה חזר בו ממה שהובא בשמו ב"אשרי האיש"; קובץ מבית לוי חי"ט עמ' מ"ו בשם בעל שבט הלוי) ויש מתירים, כיוון שאינו קושר דבר בדבר, אלא רק מהדקם ומחברם יחדיו (חוט שני ח"ב עמ' רל"א, אך הוסיף שבאופנים מסויימים יש בזה משום איסור בונה, וכנראה כוונתו כשעושה בהם תיקון במחובר לקרקע, וכה"ג).

**סעי' ז'**

**לסגור שקית ע"י ליפוף חוט מתכת בראשה (כמו שמצוי בשקיות הלחם)?**

**תשובה:** באופן שמלפף רק פעם אחת סביב השקית, כמו שמצוי היום בחוטים המצופים פלסטיק, מותר (איל משולש קושר ומתיר פ"ט הע' ט"ו בשם הגרישז"א, ועיין שבט הלוי ח"י סי' ס"א

ובח"ח סי' נ"ה, ועיין בשש"כ ח"ג פט"ו הע' קס"ו שהגרשז"א מדגיש שבכל גווני רק בליפופם בחוזק שייך קושר).

# סימן שי"ח

## סעי' א' - "מבשל"

**האם מותר בשבת לתת מים רותחים לתוך כוס חד פעמית, כשהיא תתרכך עי"ז?**

**תשובה:** יש שהתירו בכל גווני, שלדעתם גם בחימום מתכת איסור הבישול הוא רק בחום גדול שימיס אותה עד שיוכל לעשות בה צורות (אולם עיין חזו"א סי' ל"ז ס"ק י"א שאוסר אף ביד סולדת), וכתבו שאין לחוש אף לבישול דרבנן, כיוון שכל האיסור לרכך גוף קשה הוא רק כשחפץ בריכוך הזה (שלחן שלמה הע' ו' בשולי הגליון. ובשבט הלוי ח"ח סי' נ"ז התיר מהטעם האחרון).

ויש שאסרו אם זה פסיק רישא שצורת הכלי תשתנה, דהוי מרכך את הקשה (חוט שני ח"ב עמ' קנ"ז), ויש שאסרו אפי' אם רק ניכר הריכוך, ובדקו שהמציאות בכוס חד"פ רגילה שעירו לתוכה חמין, שניכר בה הריכוך (שבות יצחק בישול פ"ב סע' ב' אות א' בשם הגרישז"א. אמנם עיין הלכות שבת בשבת פ"ח הע' 23 שכתב להתיר בשמו מטעם שכוס זו היא רכה מאד בלא"ה, ואין איסור לרכך את הרך, אך לכאו' זה נסתר משה"צ אות ד' שמוכח בגמ' ובפר"ח שהטעם שאסור להקשות גוף רך הוא משום שהוא מתרפה תחילה וחייב על הריפוי, וא"כ אסור גם לרכך גוף רך, וצ"ע). ולכתחילה יש להמנע מכך (הגר"י ברונפמן שליט"א).

**אם בשלו את הצ'ולנט בשוגג, האם הוא נאסר באכילה?**

**תשובה:** כשאין חמין אחר לסעודת הבוקר באופן רגיל הוי מקום הצורך, (כי יש בזה ביטול עונג שבת במקצת, ולעיתים גם נוגע לשלו' בית), שמותר בעבר בשוגג (ס"ק ז'. אולם עיין במאור השבת ח"א מכתבי הגרשז"א י"ז אות ב', ושם בסי' י"ח ס"ק י"ז* שיש מקרים שאין זה מקום הצורך), והכל לפי הענין (הגר"י ברונפמן שליט"א).

**אם פתחו פקק ממתכת, האם יהיה מותר לשתות מהיין שבבקבוק?**

**תשובה:** מותר, כיוון שיכלו לפתחו בהתר, ע"י עשיית נקב בפקק, ולא מקרי נהנה ממעשה שבת (מאור השבת ח"א מכתבי הגרשז"א י"ח אות ב').

**האם מותר להפעיל הקלטה מער"ש, ולהקליט אדם בשבת בלא ידיעתו? האם יהיה מותר לשמוע את ההקלטה?**

**תשובה:** אף שהאדם המוקלט בשבת יעשה מלאכה רק בדרך של "מתעסק", אסור להכשיל גם למי שהוא מתעסק, כי יש לחשוש שהוי כשגגת עבירה, ולכן אסור להקליטו (מאור השבת ח"א מכתבי הגרשז"א מכתב ט"ז אות ה'). אמנם, בדיעבד, אף אם המקליט הכשיל את האדם המוקלט במזיד, הוא עבר רק על "לפני עיוור", והמוקלט שעשה את המלאכה היה רק "מתעסק", שזה קל אף ממעשה שבת בשוגג, ולכן יהיה מותר לשמוע את ההקלטה במוצ"ש (מאור השבת שם מכתב י"ז אות א').

## סעי' ב'

**כשמבשלים לחולה משום פיקוח נפש, האם עדיף לבשל במיקרוגל?**

**תשובה:** אין עדיפות, כי לרוב הפוסקים כיוון שבישול במיקרוגל הוא ג"כ בישול מעליא כדרך בני אדם, חייב עליו (אג"מ ח"ג סי' נ"ב, שבט הלוי ח"י סי' ס"ב, שבות יצחק ח"ו עמ' ט"ו בשם הגרישז"א). וכן כיוון שהמיקרוגל מבשל ע"י "גלי מיקרו", שנוצרו ע"י חשמל; וגם את החשמל מייצרים ע"י הבערת אש; ממילא הוי "בישול בתולדת האור", שחייב עליו (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ח הע' 129, ושבות יצחק שם עמ' כ"ב בשם הגרישז"א ע"פ המאירי בשבת לט.). ואף שיש שחלקו ע"ז (עיין שש"כ פ"א הע' י"ב), מ"מ בשימוש במיקרוגל מפעילים גם חשמל, והוי עוד חילול דאו' (לפי החזו"א בסי' נ' ס"ק ט'), משא"כ אם יבשל באש שכבר דלוקה או בפלטה וכדו', שיצטרך לעבור רק על "בישול" בשביל החולה.

## סעי' ג'

**האם מותר לפתוח את ברז המים החמים, כשע"י כך יכנסו מים קרים ל"דוד שמש"?**

**תשובה:** באופן רגיל אסור, כי המים הקרים שיכנסו ל"דוד שמש" יתבשלו בתוך החמים שבדוד, והוי בישול ב"תולדת חמה", שאסור מדרבנן, אף אם כולם יודעים שהתבשל בחמה (וכמו בישול ביצה ע"ג גג רותח בס"ק כ', כהמג"א ודלא כהמהרש"ל שמקל בזה). אמנם לצורך חולה שאין בו סכנה יש להקל בזה (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' ל"ח בשם בעל השבט הלוי. ועיין בסי' שכ"ח סי"ז ברמ"א שסתם צרכי קטן כחשאב"ס דמי).

**סעי' ד'**

**האם מותר לחמם מים שכבר היד סולדת בהם, עד שירתחו ויעלו רתיחות?**

**תשובה:** אסור (כמסקנת האגלי טל בהשמטות דף קל"ח., לאחר שחזר בו, מנח"י ח"י סי' כ"ח, שבט הלוי ח"ז סי' מ"ב אות ג', דינים והנהגות פי"ג סע' י"ג, חוט שני ח"ב פכ"ט ס"ק ז' שכתב שמים שהיד סולדת בהם הם כמבושל כבן דרוסאי, ואם הם מעלים רתיחות הם כמבושל כל צרכו, וכן משמע באג"מ ח"ד סי' ע"ד בישול אות כ"ד, ועי"ש באות א').

**האם מותר לחמם תבשיל שנצטנן כשרובו יבש, ומיעוטו לח?**

**תשובה:** אסור, כיוון שבכך הוא מבשל את המיעוט הלח, וקי"ל להחמיר שיש בישול אחר בישול בלח (כן משמע בס"ק ל"ב שכתב שיבש היינו "שהריקו המרק ממנו", וכן בשועה"ר סי"א שכתב "שאין בו רוטב כלל"), וכן פסק באור לציון ח"ב פ"ל תשובה י"ג). אך אין לחוש לבישול אחר בישול בלח בלחלוחית הנשארת לאחר שהריקו את המרק (ארחות שבת ח"א עמ' תקט"ז מכתב מהגר"ש וואזנר, הלכות שבת בשבת ח"א פ"ח הע' 176 בשם הגריש"א).

**האם מותר לחמם קטשופ בשבת?**

**תשובה:** הקטשופ כבר נתבשל בהכנתו, והוא נחשב כ"דבר יבש", וכיוון שאין בישול אחר בישול בתבשיל יבש שנצטנן, מותר (מאור השבת ח"א מכתבי הגרשז"א א', אות א', וכן הוא שם בסי' ו' הע' י"ז בשם הגריש"א, ועיין עוד בשלחן שלמה שולי הגליון ס"ק מ"ז, ובהלכות שבת בשבת שם הע' 100 בשם הגריש"א. ויתכן שהאג"מ בח"ד סי' ע"ד בישול אות ה', שהסתפק בזה, דיבר על קטשופ יותר דליל מהמצוי אצלינו). **ואמר מרן הגר"א נבנצל שליט"א שזה תלוי האם הקטשופ נשפך מכלי, כגון כוס, כשמטים אותו, דהוי לח ואסור, ואם לא נשפך הוי יבש ומותר.**

**אדם עירה מים רותחים לתוך הכוס, ונפסק הקילוח. האם מותר לו להוסיף עוד מים רותחים?**

**תשובה:** לאחר שנפסק הקילוח המים שבכוס הורקו לכלי שני, ואף אם היד סולדת בהם, שייך בהם בישול אחר בישול בלח (בה"ל ד"ה אם נצטנן, ובפשטות זה לדעת השו"ע), אך מנהג האשכנזים (לפי הרמ"א סט"ו), שכל עוד הלח לא נצטנן לגמרי, מקלים שאין בו בישול, ולפי"ז מותר (עיין בארחות שבת פ"ב הע' ק'). ואף לספרדים, יתכן להתיר, כיוון שהוא מערה חמין לתוך צוננים, ולרוב הפוסקים זה מותר אף אם הצוננים יהיו מועטים (שלחן שלמה ס"ק מ"ו אות ב', שהספרדים לא סברי כתוס' המובא בבה"ל בסי"ב ד"ה והוא שלא).

**האם מותר להכין מי סודה בשבת?**

**תשובה:** שלא ע"י חשמל, מותר (שש"כ פי"א סל"ו, אור לציון פכ"ז תשובה י"ד, רב פעלים ח"א או"ח סי' י"ח, ועיין בשביתת שבת מבשל ס"ק כ"ז ששמע מאחד שהיה בבית הכתב סופר שהחת"ס התיר זאת), שלא שייך "מכה בפטיש" באוכלים (ס"ק ל"ז ובה"ל ד"ה והדחתן).

**האם מותר רק להפשיר מאכל קר, שאינו מבושל, בתוך כלי שני?**

**תשובה:** מותר, ולא גוזרים שמא ישכח והמאכל יגיע ליד סולדת, כי גם אם כן, בכלי שני זה יהיה רק "מחזי כמבשל" שאסור רק מדרבנן, ולא גוזרים גזירה לגזירה (ע"פ ארחות שבת פ"א הע' ל"ד), אך לא יטמין את כל המאכל בתוך המים החמים, דהוי הטמנה בדבר המוסיף הבל (סי' רנ"ח ס"ק ב').

**עלי תה שעירו עליהם מכלי ראשון בע"ש, האם מותר בשבת לערות עליהם שוב מכלי ראשון?**

**תשובה:** אם בעת העירוי בע"ש הוא היפך את עלי התה היטב, כך שהם כבר נתבשלו בכדי קליפה מכל צידיהם, והם כבר נתייבשו, דהוי "תבשיל יבש שנצטנן"- אין למחות בנוהגין כן (סוף ס"ק ל"ט). אך ב"תיון" המצוי בזמנינו, כמעט בלתי אפשרי לערות בער"ש על כל צידי העלים הקטנים שבתוכו, וממילא אסור לערות עליו שוב בשבת (הגר"י ברונפמן שליט"א).

**תמצית תה שהוכנה ע"י מים קרים- ללא בישול, האם מותר בשבת לתת אותה בכלי שני?**

**תשובה:** מותר, כיוון שיש במים רק "טעם של עלי תה", ולא מסתבר לחוש לקלי הבישול ב"טעם ללא ממשות" שבתוך מים (שבות יצחק בישול פ"ל אות ז' בשם הגריש"א).

**לתת קפה נמס/ קפה שחור/ חלב בכלי שני?**

**תשובה:** לגבי חלב- מותר לתת כל משקין בכלי שני (כמבואר בסי"ג), כיוון שהם מתערבים במים החמים שבכלי השני, ואינן כגוש שעומד בפני עצמו, ולכן זה לא "מחזי כמבשל" אותם. ואף שיש

שחששו שחלב הוא מקלי הבישול, מ״מ כיוון שבזמנינו כל החלב הוא מפוסטר, ויתכן שהוא נחשב כתבשיל לח שנצטנן, יש להקל (שש״כ פ״א הע׳ קע״ט בשם הגרשז״א, מנח״י ח״ה סי׳ קכ״ז אות ה׳, ארחות שבת פ״א סע׳ מ״ה).

לגבי קפה שחור- יש להחמיר שלא לתתו אפי׳ בכלי שלישי, שיש לחוש שהוא מ״קלי הבישול שעינינו רואות שמתבשלים אף בכלי שלישי״ (כמו שכתב הערוה״ש סכ״ח). ואף שהקפה השחור עבר קלייה, קי״ל (ברמ״א בס״ה) לחוש שיש בישול אחר אפיה או קלייה; ובפרט שכאן הקפה מתוקן וראוי לשתיה רק ע״י פעולת ההחמין, ולא ע״י מים צוננים (הגר״י ברונפמן, ארחות שבת פ״א הע׳ קע״ז). ויש שהקלו בכלי שלישי (אור לציון ח״ב פ״ל תשובה ד׳, ועיין בהלכות שבת בשבת ח״א עמ׳ תקט״ז), וכל אחד ישאל לרבותיו.

לגבי קפה נמס- בפשטות מותר לתתו בכלי שני, כיוון שהוא נתבשל כבר (אף הקפה הנמס ״המגורען״- כפי עדות הבד״צ). ואין לחוש ל״בישול אחר צלייה אחר בישול״ (עיין בה״ל בס״ה ד״ה יש מי שאומר), כי האיסור שם הוא כיוון שהבישול מרכך את הצלי, אבל כאן הרי הקפה נמס לגמרי (מאור השבת ח״ג אות מב, ב בשם הגרשז״א), וכוונה שהוא היה נמס אף במים צוננים (עיין ס״ק ס״ז בשם המאירי. וכן התיר בחוט שני ח״ב עמ׳ קע״ז, ובאג״מ ח״ד סי׳ ע״ד מבשל אות ט״ז הקל אף לערות עליו מכ״ר, כיוון שייבושו של הקפה הנמס ג״כ נחשב רק כ״בישול״, ולא כקליה, וכמבואר בס״ק ע״א לגבי מלח וסוכר של זמנינו). אמנם, יש שהחמירו לתתו בכלי שלישי (עיין שם בהע׳ ע״ו שהגרישו״א החמיר בזה לכתחילה, אא״כ הוא חושש שהקפה יצטנן לו, שאז יכול להקל בכלי שני), וכל אחד ישאל לרבותיו.

### האם כלי חד פעמי לא יחשב ככלי שני, מכיוון שדפנותיו פחות מצננות את החמין?

**תשובה:** גם כלי חד פעמי שעירו לתוכו חמין נחשב ככלי שני, מכיוון שהטעם שכלי שני אינו מבשל הוא שדפנותיו אינן מחממות, ואף אם הן לא היו מצננות כלל (עיין בחוו״ד יו״ד סי׳ צ״ב ביאורים סוף ס״ק כ״ז שהכי קי״ל, והביאו בחוט שני ח״ב עמ׳ קע״א. ועיין בשבות יצחק בישול פט״ז ס״ב אות ג׳ שטעם המחמירים בגוש בכלי שני הוא ש״אין לדמות גוש, שהוא דפנות לעצמו, לדבר לח שמתפזר בשפיכתו ומצטנן״, אולם עיין עוד בזה בפלתי סי׳ ק״ז ס״ק ב׳). וכ״ש בכלי החד״פ, שדפנותיו כן מצננות קצת.

**סעי׳ ה׳**

### האם מותר בשבת לטבול פת במרק רותח? ולתת בו ״שקדי מרק״?

**תשובה:** בפת- לרמ״א יש להזהר לכתחילה, לחוש לבישול אחר אפיה (כהיראים). ואף שהמרק הוא בכלי שני, מ״מ בשאר דברים (חוץ מיין ושמן), חוששים שהם מהדברים הרכים שהם ״קלי הבישול״, ומתבשלים אף בכלי שני, ולכן חוששים אף בפת שהיא רכה (ס״ק מ״ב).

אבל ״שקדי מרק״- (המצויים) טוגנו בשמן עמוק, שזה נחשב ״בישול בשמן״, וכיוון שאין בישול אחר בישול, מותר לתתם במרק (שש״כ פ״א סע׳ ע׳ בשם הגרשז״א, מאור השבת ח״ב סי׳ ח׳ ס״ק ה׳ בשם הגרישו״א, הלכות שבת בשבת ח״א עמ׳ תצ״ג).

### האם מותר לתת פרוסות לחם על כלי ריק הפוך שעל הפלטה כדי יעשו ״צנימים״?

**תשובה:** בפשטות מותר, כי אף שאנו מחמירים בבישול לאחר אפיה, י״א (מחצית השקל ס״ק י״ז) שללא מים, שזה לא ״בישול״, מותר לתת דבר אפוי על האש, לאחר שנצטנן, כי דין צליה כדין אפיה, ולשיטתם, ״אין צליה אחר אפיה״. ועוד, שבעשיית צנימים ע״ג כלי שעל הפלטה, למשל, זו לא תהיה ״ממש צליה״ אחר ״אפיה״, אלא כ״אפיה אחר אפיה״ ש״מצטמק ויפה לו״ (חוט שני ח״ב עמ׳ עמ׳ קצ״א). וכן האיסור ״להקשות דבר רך״, לא שייך ב״אוכלים שכבר ראויים לאכילה״ (עיין בדרכי משה בשם המרדכי. ועיין בשלחן שלמה ס״ק כ׳, ובהלכות שבת בשבת ח״א פ״ח הע׳ 28, שתמהו על המחמירים בזה. וע״ע בדעת תורה ס״ה). -ומ״מ, ראוי לחוש למחמירים (הגר״י ברונפמן שליט״א) שלא לעשות צנימים בשבת (עיין שואל ומשיב תליתאה ח״ב סי׳ כ׳ שהסתפק בזה, אורח לצדיק סי׳ ו׳ הובא בכה״ח ס״ק ע״ח, אור לציון ח״ב פ״ל תשובה ו׳, שש״כ פ״א סע׳ ע״א. ועיין ברב פעלים ח״ב סי׳ נ״ב שאסר משום מכה בפטיש, אך קי״ל בבה״ל ס״ד ד״ה והדחתן שלא שייך מכה בפטיש באוכלין, וכן פסק באור לציון שם כהבה״ל). אמנם, אם הפת רק קצת מתקשה, אין בזה שום חשש (עיין חזו״א סי׳ ל״ז ס״ק י״ד). **ודעת מרן הגר״א נבנצל שליט״א שאסור לעשות צנימים, וכדאי להמנע גם מלתת לחם על מקום חום.**

### האם מותר לתת ביצה בכלי שלישי שהיד סולדת בו?

**תשובה:** אסור, כיוון שרואים בחוש שהיא מתבשלת אף בכלי שלישי, ואחרי כמה פעמים שיחליפו את המים הביצה אף תוכשר לאכילה

(חזון איש סי' נ"ב ס"ק י"ט, שש"כ פ"א הע' קס"ט בשם הגרשז"א, ועוד).

**סעי' ט'**

**האם מותר לתת מלח/ תבלינים/ סוכר בכלי שני? ועל גבי דבר גוש, כגון על צ'ולנט עם חתיכות בשר ותפו"א?**

**תשובה:** מלח- המצוי בזמנינו (מלח שולחן) שעושים אותו ממים מלוחים ע"י שמבשלים אותם עד שיתייבשו, בפשטות מקרי תבשיל יבש שנצטנן, וכיוון שאין בישול אחר בישול, מדינא מותר לתתו אפי' בכלי ראשון שהוסר מהאש, אך טוב לכתחילה לחוש למפקפקין בזה ולתת אותו רק בכלי שני (ס"ק ע"א). ואף אם יש בכלי השני דבר גוש, כיוון שלהרבה דעות לא הוי ככלי ראשון, במלח מותר (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ח, הע' 101).

סוכר- כיוון שמייצרים אותו גם בבישול כנ"ל, דינו כ"מלח של זמנינו" הנ"ל.

תבלינים- חוץ משמן, יש לחוש שהוו "קלי הבישול" שמתבשלים אף בכלי שני (בה"ל ד"ה אסור), ובפרט בתבלינין הדקים של זמנינו, שיתכן שדקותן משוה אותם "דבר רד" שיש לחוש בו ביותר לקלי הבישול (עיין שש"כ פ"א הע' קע"ד בשם הגרשז"א, שבות יצחק ח"ט פכ"ד אות ג'), ואין לתתם אפי' בכלי שני. אך בדיעבד אין לאסור בכלי שני מספק (בה"ל שם).

**סעי' י"א**

**האם מותר להוסיף צ'ולנט עם דבר גוש רותח, על גבי הרוטב שבצלחת שנצטנן?**

**תשובה:** לערות אותו ישרות מהכלי הראשון על הרוטב אסור, ואף אם הגוש מועט מכמות הרוטב, מ"מ כיוון שהוא לא "מתערב ברוטב", כמו שמים חמים מועטים מתערבים במים צוננים, ולכן הגוש אינו מצטנן ע"י הרוטב, אלא הוא מבשל את הרוטב כדי קליפה, וכמו בעירוי מכלי ראשון על דבר יבש (ס"ק ע"ח).

אבל אם הגוש הוא בכלי שני- כיוון שגם להחשיבו שם ככלי ראשון זו "חומרא" (עיין במנחת שלמה ח"ב סי' מ"ו שכל גדולי הפוסקים חולקים על הרש"ל בזה, ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' צ"ה, שאין לזה שורש בש"ס ופוסקים ולכן קיבל מרבו, הגר"נ אדלר, תמיד להקל בגוש בשעת הצורך), וגם מה ש"יש בישול אחר בישול בלח שנצטנן" זו מחלוקת (עיין סט"ו), וי"א שהרמ"א הקל בה מעיקר הדין, והחמיר בנצטנן לגמרי רק ממנהג וגדר (עיין פמ"ג א"א ס"ק ל"ט, חזו"א סי' ל"ז, ס"ק י"ג, אג"מ ח"ד סי' ע"ד בישול אות ה', מנחת שלמה ח"ב סי' ל"ד אות א', הלכות שבת בשבת פ"ח הע' 111 בשם הגרישז"א), לכן אין לחוש לשתי החומרות יחד (אג"מ שם, חוט שני שבת ח"ב עמ' קס"ג, אולם עיין בשש"כ פ"א סע' ס"ד שהחמיר, ובהלכות שבת בשבת שם סע' נ"ג כתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה).

**לאחר ששטפו את הכוס נשארו בה טיפות מים, האם מותר לערות עליהן מים חמים מהמיחם?**

**תשובה:** מדינא מספיק לנער את הכוס מהעיקר המים שבה, ולא שייך "בישול" בטיפות הקטנות שנשארו בדופנותיה, כיוון שלא נוסף לו בזה כלום, ואינו נהנה מזה, ואין זו דרך בישול (שבט הלוי ח"ז סי' מ"ב אות ב', משנה הלכות ח"ו סי' ס"ז, מאור השבת ח"א סי' ד' הע' כ"ט בשם הגרישז"א והאדמו"ר מקלויזנבורג שהמנהג להקל בזה, וע"ע שלחן שלמה ס"ק מ"ו, ועיין בארחות שבת פ"א הע' קנ"ו שכן התיר הגרשז"א למעשה, למרות שהחמיר לעצמו, וכן מרן החזו"א החמיר לעצמו).

**המים שבכוס קרים מדי, האם מותר להוסיף עליהם קצת מים מהמיחם?**

**תשובה:** מותר, כי המים הצוננים המרובים מתערבים בחמים המועטים, ומבטלים את חמימותן, ולכן החמין אינם מבשלים אותם כדי קליפה, כמו בעירוי מכלי מראשון על "דבר גוש" (ס"ק ע"ח).

**האם "טרמוס" נחשב ככלי שני?**

**תשובה:** טרמוס נחשב ככלי שני (כמו שהחזו"א כותב בתוך דבריו בסוף סי' ל"ז), כי אחרי הכל דפנותיו כן מקררות אותו במקצת (הגר"י ברונפמן שליט"א. ועיין בתשובה בסוף ס"ד בשם החוו"ד שאף לא בעינן דפנות מצננות, אלא רק שלא יחממו. ועיין בשלחן שלמה ס"ק מ"ח שאף אם חיממו את המים בטרמוס הרבה, כמו באמבטי בס"ק ע"ו, מ"מ, כיוון שהמים שבטרמוס אינם מרובים כמו באמבטי, אי אפשר לחדש וליתן לו דין אמבטי שמבשל אף בכלי שני).

**סעי' י"ג**

**כף או מצקת שמכניסים אותה לכלי הראשון, ולוקחים מרק- האם דינה ככלי ראשון או שני?**

**תשובה:** זו מחלוקת, ובדאו', כגון לשפוך מים צוננים מועטים לתוך המצקת, המשנ"ב חשש שהיא ככלי ראשון (ס"ק פ"ז, ועי"ש שאם הכניסה כשהחמין מעלה רתיחה ודאי הויא ככ"ר). אך כששפכו מהמצקת לתוך כלי אחר, כגון לצלחת,

הוא הקל שהוי ככלי שלישי (ס"ק מ"ה), כיוון שאף על הצד שהיא כלי שני, ברוב הדברים אנו רק חוששים שמא הם קלי הבישול, ורק שמא הם מתבשלים בכלי שני. ובפרט ששם (בס"ק מ"ה), איירי בפת, וי"א שאין בישול אחר אפיה כלל (שו"ע ס"ה. עיין מנח"י ח"ה סי' קכ"ז אות ג'). וכן לגבי עירוי מהמצקת ע"ג לח שנצטנן, המשנ"ב הקל שהיא ככלי שני, וי"ל שכיוון שזו ג"כ מחלוקת אם יש בישול אחר בישול בלח, ולהרבה דעות זו "רק חומרא" (עיין בתשובה בסי"א).

### סעי' י"ד

### מהו חום שהי'ד סולדת בו במעלות צלזיוס?

**תשובה:** ישנן דעות רבות בזה באחרוני זמנינו בין 40 ל80 מעלות (עיין מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות ח', אג"מ ח"ד סי' ע"ד אות ג', מידות ושיעורי תורה פי"ט אות ג', שבות יצחק בישול פי"ח אות ד' בשם הגרישי"א, חוט שני ח"ב עמ' קס"ד בשם החזו"א, אור לציון ח"ב פ"ל תשובה י"ב, קובץ מבית לוי ח"ו עמ' ל"ה). ובאופן רגיל לכתחילה יש להחמיר שלא לבשל כבר מ40 מעלות, וכן שלא להקל, כגון לגבי בישול אחר בישול, אא"כ הבישול הראשון היה ב80 מעלות; אך בשאלה פרטית כל אחד ישאל לרבותיו (הגר"י ברונפמן שליט"א).

### סעי' ט"ו

### האם מותר לספרדי לבקש מאשכנזי לעשות בישול אחר בישול בלח שלא נצטנן לגמרי?

**תשובה:** מותר, ואין בזה "לפני עיוור", כי גם הוא יודע שמותר לאותו אשכנזי להקל בזה, ע"פ מנהג אבותיו ורבותיו. ו"לפני עיוור" שייך בזה רק כשהאדם סובר מכח הכרעתו שלו שדבר מסויים הוא אסור, שאז מבחינתו הוא יודע שדבר זה אסור גם על חבירו (מאור השבת ח"א מכתבי הגרשז"א מכתב ג' אות ח'). **ומרן הגר"א נבנצל שליט"א דן לכאורה לאסור.**

### סעי' ט"ז

### האם מותר בשבת להעמיד אוכל עם קרח במקום חם, כדי שהקרח ימס?

**תשובה:** במקום שהקרח יוכל להגיע ליד סולדת, תמיד אסור משום מבשל (עיין סוף ס"ק ק"ה). אך במקום שלא יגיע ליד סולדת, אם הקרח הוא בתוך מים, שאחרי שהוא ימס הוא לא יהיה ניכר כלל בתוך המים, מותר לכו"ע, וה"ה בשאר משקים בכה"ג (שם). אך אם הקרח לא עומד במים, ויהיה ניכר כשיהפוך למים, לשו"ע מותר להעמידו שם, ולרמ"א נהגו להחמיר ורק במקום הצורך יש להקל (שה"צ ס"ק קל"ג). אך אם לא הניחו במקום חם או בחמה וכד', אלא הניחו סתם, והקרח נפשר מאליו, י"א שלכו"ע מותר (שבט הלוי ח"ז סי' מ'), וי"א שגם בזה יקל רק במקום הצורך (שש"כ פ"י ס"ג).

### האם מותר להכין "ג'לי", ע"י הכנסת "אבקת ג'לי" למים, ואת המים עם "אבקת הג'לי" למקרר, עד שיקרשו?

**תשובה:** יש להקל להכין את ה"ג'לי" רק במקום הצורך, כיוון שיש בזה חשש סרך איסור לישה, ועוד שבזה הוא עושה פעולה שתגרום ל"ג'לי" להיות "נולד ממילא". ומ"מ, בדיעבד, כשכבר הכינו, מותר לאכול ממנו בכל גווני (שבט הלוי ח"ז סי' מ"א, וכנ"ל לגבי העמדת קרח במקום חם).

### להניח "עוגת סופלה", שיש בתוכה קוביות שוקולד, להתחמם ע"ג סיר שעל הפלטה?

**תשובה:** מותר, כיוון שהשוקולד כבר נתבשל כל צרכו, ובזמן הנתינה בחום הוא דבר יבש, ואין בו בישול אחר בישול, אף שימס אח"כ (כמו לגבי ה"שומן שנקרש" שבאינפנדא בס"ק ק'). ומדין "נולד"- כיוון שהשוקלד "ימס ממילא" ע"י החום, והוא גם ימס בתוך העוגה, ולא יזוב החוצה (עיין ס"ק ק"ה), ועוד שהוא ראוי לאכילה גם לפני שהוא ימס (עיין שש"כ פ"א הע' קכ"ג שהגרשז"א הקל כהריטב"א והר"ן שבכה"ג גם בעל התרומה לא החמיר ב"נולד ממילא"), מותר.

### סעי' י"ח

### האם מותר להוציא תבשיל מהסיר ע"י כף כשהוא על האש?

**תשובה:** אם התבשיל לא מבושל כל צרכו, וחם, אסור להוציא ממנו אפי' כשאינו על האש, משום שתוך כדי כך הוא "מגיס"- דהיינו מערב קצת את התבשיל, ומקרב את בישולו (ס"ק קי"ד).
אך במבושל כל צרכו, כשאינו על האש, נוהגים להקל ליטול ממנו בכף (ס"ק קי"ז). אמנם, כשהוא על האש, לכתחילה יש להחמיר (עיין ס"ק ק"ג, ושה"צ ס"ק קל"ו, שהשו"ע מתיר, אך יש לחוש לכלבו שלמד ברמב"ם שה"מגיס ממש" חייב חטאת אפי' בנתבשל כל צרכו). אמנם, בציור כזה שהוא מכרח ליטול דווקא כשהסיר הוא על האש, כגון כשהכירה היא אינה גרופה וקטומה, והוא צריך שהסיר ישאר על האש בשביל אנשים אחרים שיאכלו חמין אח"כ, ואם הוא יוריד את הסיר מהאש, יאסר עליו להחזירו ל"אינה גו"ק", יש להקל בנתבשל כל צרכו (חזו"א סי' ל"ז ס"ק ט"ו

# סימן שי״ט

## סעי׳ א׳ - ״בורר״

**ממתי מותר לברור לצורך הסעודה (כגון אוכל מתוך פסולת, בידו)?**

**תשובה:** קיי״ל שמותר לברור סמוך לסעודה, אף אם היא תמשך אח״כ כמה שעות (ס״ק ד׳), וההוראה המקובלת היא חצי שעה לפניה **(וכן דעת מורינו ראש הכולל הגר״ח נבנצל שליט״א**, וכמו שבד״כ ״סמוך״ הוי ״חצי שעה לפני״, ועיין סי׳ שכ״א ס״ק מ״ה, נחלת אליהו לגר״א דושניצר ח״א אות מ״ה בשם החזו״א). אמנם ב״סעודה גדולה״ שהכנתה מצריכה יותר זמן, מותר אף יותר (כדמוכח בסי׳ תרי״א שה״צ ט׳, עיין אייל משולש פ״ח הע׳ מ״ה בשם הגרישו״א, ואיילת השחר שבת ע״ד). אך לכתחילה, אם אפשר, יחוש להכין ע״י כמה אנשים בתוך חצי שעה (הגר״י ברונפמן שליט״א, לחוש למה שמטין בשם החזו״א שם).

---

**האם מותר לשפוך את תמצית התה מתוך העלים, דרך המסננת שבפי הכלי?**

**תשובה:** יש שצדדו להתיר (עיין חזו״א סי׳ נ״ג ד״ה מן ואולי מטעמו של הגרשז״א המובא בשש״כ פ״ג הע׳ ק״מ, שכלי שמיועד תמיד לשימוש מיידי באוכל, הוי דרך אכילה, ומותר), ויש שאסרו (שביתת השבת בורר ס״ק מ״ט ונ״ב, כה״ח ס״ק קי״ג), ולכן יש להחמיר מספק דאו׳ (ארחות שבת פ״ג הע׳ פ״ה בשם הגר״ש אוירבך).

---

אך באופן שמעל העלים יש תמצית צלולה שלא מעורבת עימם, לא הוי תערובת, וודאי מותר (כמבואר במקורות הנ״ל).

**במלחיה יש גם גרגירי אורז (כדי שיספגו את הלחות), האם לשפוך את המלח דרך הנקבים, זה ״בורר בכלי״?**

**תשובה:** יש שהתירו (לפי השיטה הנ״ל שבכלי המיועד לשימוש מיידי הוי דרך אכילה. ובאיל משולש בורר פ״ז הע׳ ק״י הביא שהגרישו״א כתב לו להתיר משום שהנקבים עשויים להוצאת המלח בצורה נוחה, ומה שהאורז נברר ממילא לא הוי ברירה בכלי; ושכן שמע מהגר״נ קרליץ, וע״ע אז נדברו ח״ד סי׳ כ״ג אות ג׳). אמנם יש שאסרו (ספר הלכות שבת בורר הע׳ ק״ג בשם הגר״מ פיינשטיין, ועיין שש״כ פ״ג הע׳ ר׳ שלמעשה גם הגרשז״א חשש לזה, וע״ע בשו״ת מחזה אליהו סי׳ נ״א ס״ק ה׳ שנטה להתיר, אך ציין ש״פוסקי זמנינו לא ניחא להו דניקלי״), ולכן מספק דאו׳ יש להחמיר (הגר״י ברונפמן שליט״א).

שבזה יסמוך על רוב הראשונים שעכ״פ אחרי שהתבישל הוגס פעם אחת לא שייך בו בישול בנתבשל כל צרכו). וה״ה בסירים כבדים שא״א להחזיק אותם באוויר וליטול מהם, וצריך להשאירם על האש, כמו שמצוי במוסדות וכד׳, שיקל כנ״ל (שבט הלוי ח״י סי׳ י״א אות ב׳).

**האם מותר לחתוך ״קוגל״ כשהוא על האש?**

**תשובה:** בפשטות אין איסור ״מגיס״ (הנ״ל) בתבשיל יבש בלי רוטב כלל (כמו שמצדד הפמ״ג בסי׳ רנ״ג א״א ס״ק ל״ב, וכן הביא בשבות יצחק בישול פמ״א סע׳ ב׳ אות ד׳ בשם הגרישו״א), ולכן מותר לחתוך את הקוגל גם כשהוא בסיר שעל האש (וכן הוא במאור השבת ח״ב מכתבי הגרשז״א, מכתב י״ט אות ב׳).

**האם מותר לכסות סיר כשהוא על האש?**

**תשובה:** בלא נתבשל כל צרכו, אסור, שבכיסוי הוא מרבה את החום וממהר את בישולו (עיין סי׳ רנ״ד ס״ק כ״ג), אך בנתבשל כל צרכו, מעיקר הדין נוהגים להקל (וכמו שמשמע שם, ועיין שש״כ פ״א הע׳ ק״ח, חוט שני ח״ב עמ׳ קצ״ז). אך טוב להחמיר להחזיק את הסיר בידו ולכסותו, אם יוכל אח״כ להחזירו על הכירה, כגון שהיא ״גרופה וקטומה״ (שש״כ שם, כדי לחוש לדעות שכיסוי הקדירה הוא כמו הגסה גם לענין זה- עיין חולין ק״ח: וברש״י שם). ובכל אופן ישים לב שהמכסה הוא יבש, כי אם יש בו מים שנצטננו לגמרי, יש בהם ״בישול אחר בישול בלח״ (שש״כ שם).

## סעי׳ י״ט

**האם מותר למרוח שמן/ שום/ שומן ע״ג בשר צלוי רותח? וכשהבשר בכלי שני?**

**תשובה:** בדבר שאינו מבושל כמו שמן ושום, אסור, כיוון שהצלי, שהיד סולדת בו, מבשל אותו. ואסור אף כשהצלי הונח בכלי שני, כיוון שכמה פוסקים סוברים שדבר גוש מבשל אף בכלי שני. אך מותר לטוח על הצלי שומן שנקרש לאחר שנתבשל, כיוון שבזמן נתינתו השומן הוא ״דבר יבש״, ואין בו בישול אחר בישול (כמבואר בסט״ז), ובזה אין גם משום ״נולד״, כיוון שהוא נבלע בבשר, ואינו ניכר כלל. אמנם טוב להחמיר לכתחילה שלא לרסקו ולהמיסו בידיים על הצלי, משום ״נולד״, אלא לתתו מעט מעט, והוא ימס מאליו (ס״ק קי״ח, שה״צ ס״ק קמ״ו).

**סעי' ג'**

**ראובן לא אוכל זיתים, האם מותר לו לברור אותם מהסלט שלו, ולתתם לשמעון, שרוצה לאכלם לאלתר?**

**תשובה:** מותר, כיוון שכעת ראובן כן רוצה את הזיתים, בשביל לתתם לשמעון, והוי כאוכל מתוך פסולת (פמ"ג משב"ז ס"ק ב' ד"ה גם שני מיני אוכלין, שש"כ פ"ג הע' י"ד בשם הגרשז"א). אמנם אסור לראובן להוציא את הזיתים, ורק אח"כ לחפש מי שירצה אותם, או לשכנע את חבירו לאכלם, כי בזה ניכר שעיקר כוונתו לברור אותם כפסולת מתוך הסלט שלו (ארחות שבת ח"א פ"ג הע' ה' בשם הגר"ש אוירבך). **ומרן הגר"א נבנצל שליט"א העיר שלא רק לחבירו, אלא אף לבהמתו מותר.**

**האם מותר ליטול בכף או בסכין את גרעיני המלון מתוכו?**

**תשובה:** סמוך לאכילת המלון, מותר, שהם כקליפה המונעת את אכילת הפרי, שהסרתה סמוך לאכילה, הויא דרך אכילה (שש"כ פ"ג סע' ל"ז, ועי"ש בהע' ק"ו שלדעת הגרשז"א הגרעינים הנשפכים בקלות לא נחשבים מעורבים כלל במלון, ואף הגרעינים הבודדים הנשארים, כיוון שהם רק מונחים למעלה ואינם דבוקים ומחוברים, עכ"פ סמוך לסעודה מותר להסירם, וכן הוא בארחות שבת פ"ג סע' צ"ט מהטעם שכולם נחשבים כקליפת הפרי).

**האם מותר לברור תפוחים חמוצים מתוך מתוקים? בשר מבושל מתוך צלוי? בשר תרנגול הודו מתוך תרנגול רגיל? כנפיים של עוף מתוך שוקיים? זנבות דגים מתוך חתיכות אחרות של הדג?**

**תשובה:** בתפוחים חמוצים ומתוקים- יש להסתפק אם הוו שני מינים, ומותר לברור אותם רק בדרך של "אוכל ביד ומיד". אך בשר מבושל וצלוי הוו שני מינים בודאי, כי הוו "מציאות שונה", ולא רק טעם שונה כמו בתפוחים הנ"ל (ארחות שבת פ"ג הע' ל"א בשם הגר"ש אוירבך). וכ"ש שמיני עופות מחולקים, כמו תרנגול הודו ותרנגול רגיל, הוו שני מינים (ס"ק ט"ו). אך חלקי העוף השונים, בפשטות הוו מין אחד (עיין בבה"ל בס"ד ד"ה מתוך אוכל, שאף העצמות הרכות של הדג שראויות לאכילה הוו מין אחד עם הדג, וכן הביא באיל משולש בורר פ"ג הע' י"ז בשם הגרישי"א והגר"נ קרליץ, שחלקי העוף הוו מין אחד), ויש להקל במקום הצורך, אך לכתחילה יחוש לדעות (מאור השבת ח"ג מכתבי הגרשז"א מ' אות ג') שהוו שני מינים. אך זנב הדג, אף שיש בו יותר עצמות ושומן, ודאי הוי מין אחד עם שאר הדג (שש"כ פ"ג סע' כ"ה בשם הגרשז"א, שהקל כאן אף שהחמיר בחלקי העוף הנ"ל). וכנראה מפני שאין לזנב הדג "שם אחר" משאר הדג, (וזכר לדבר במג"א סי' רכ"ה ס"ק י'), וכן אין צורתו שונה משאר הדג, אלא הוא באותו גובה וצורה.

**גרביים שחורות מתוך אפורות?**

**תשובה:** ודאי שהוו שני מינים, כיוון שמקפידים ללבשן יחד דווקא באותו צבע (אג"מ ח"ד סי' ע"ד בורר אות י').

**כשכמה בגדים תלויים על הקיר, האם מותר לסלק את הבגדים העליונים כדי למצוא את בגדו?**

**תשובה:** מותר (ס"ק טו), כיוון שאף אם נדחוק ונאמר שדברים גדולים וניכרים שרק מונחים זה על זה בלי סדר, הוו תערובת, מ"מ נחמיר בזה רק ב"מלאכה הצריכה לגופה", כגון ליטול את אחד הבגדים כדי ללבשו לאחר זמן, או במיון הבגדים. אך כשהוא רק מסלק את המין העליון, כיוון שב"תערובת כזו" המין העליון היה רק מונח ע"ג התחתון, ממילא בהסרתו- המין התחתון אינו "מתייפה", והויא "מלאכה שאינה צריכה לגופה", ובזה אין להחמיר ב"תערובת כזו", שיתכן שלא שייך בה ברירה כלל (בה"ל ד"ה לאכול מיד, ועי"ש שאף הרמב"ם שמחייב במשאצ"ל פטר בצד נחש ע"מ להפרידו מעליו). אמנם משמע שב"תערובת גמורה" יהיה אסור להסיר "שכבה עליונה של המין שאינו רוצה" (וכן כתב בארחות שבת פ"ג הע' קמ"ד. ובמה שהתיר הגרשז"א בכה"ג לגבי "כרטסת" כמובא בשש"כ פ"ג הע' קל"ו, מבואר שם דאיירי בתערובת כזו שהכרטיסים רק "מונחים זה על גב זה", ואינם כתערובת גמורה לדעתו).

**סעי' ד'**

**באיזה אופן מותר להוציא את העצמות מתוך הדגים?**

**תשובה:** יקח בידו או במזלג את בשר הדג מתוך העצמות, ומותר אף להחזיק בידו השניה את העצם בתוך הצלחת, ולמשוך את הבשר. וכן מותר להחזיק בידו את העצם שעליה הבשר וליטול את הבשר בפיו (חזו"א סי' נ"ד ס"ק ה'). וכן מותר להכניס לפיו את הבשר עם העצם, ואז להוציא את

העצם מתוך הפה (שש"כ פ"ג סי"ב). ואם קשה לו לדקדק בזה, ימצוץ בפיו מעט כל עצם קודם שמשליכה לחוץ (בה"ל סוף ד"ה מתוך. ועיין שם ובבה"ל ד"ה חייב עוד לימודי זכות, ועוד אופן של התר, אמנם עיין חזו"א שם).

**סעי' ו'**

**האם מותר לקלף אגוזים ושקדים מתוך קליפתם הירוקה/ הקשה/ הדקה שעליהם? ובוטנים מקליפתם הקשה?**

**תשובה:** אין לקלף את האגוזים והשקדים מתוך קליפתם הירוקה מחשש "מפרק" (שש"כ פ"ג הע' ק"ד, ארחות שבת פ"ד ס"ד, וצע"ק שהשו"ע התיר 'מעט ע"י שינוי', וברמ"א נזכר רק ש"טוב להחמיר" בזה), אבל לכו"ע מותר לקלף את הקליפה הקשה, ואת הקליפה הדקה שעל האגוז גופא, סמוך לאכילה (ס"ק כ"ד ע"פ סי' שכ"א סי"ט). וטעם החילוק- ש"מפרק" שייך רק בפירוק האוכל מתוך הפסולת שעושים לפני הבאתו הביתה, אך במה שעושים סמוך לאכילה, אין זה "מפרק", ומותר (אגלי טל דש ס"ק ג' אות ב'). ולפי"ז מותר לקלף את הבוטנים אף מקליפתם הקשה, כיוון שהדרך לקלפן בשעת האכילה, וכן המנהג (שש"כ שם, ארחות שבת שם. אולם עיין בשבט הלוי ח"א סי' ע"ט ופ"א).

**למעך תפוח קשה כדי לרככו?**

**תשובה:** מותר אפי' בלי שינוי (ס"ק כ"ב. ועיין שש"כ פ"ו הע' ג' בשם הגרשז"א שגם אין בזה משום טוחן כיוון שהתפוח נשאר "גוף אחד").

**סעי' ח'**

**האם מותר להשרות חסה (או שאר ירקות עלים) במים כדי להוריד ממנה את הריסוס/ את החרקים/ את העפר?**

**תשובה:** כדי להוריד את הריסוס- מותר להשרותה, כיוון שלא ניכרת ממשות הריסוס על העלים (חוט שני ח"ב עמ' פ"ט וק"ב בשם החזו"א, שש"כ פ"ג הע' נ"ו בשם הגרשז"א, שבט הלוי ח"א סי' נ"ב אות ב').

להוריד עפר- אסור (ס"ק כ"ח, כמו שריית הכרשינין כדי להסיר הפסולת מעליהם).

להוריד חרקים- חרקים קטנים, כיוון שהם נחשבים מעורבים בעלים (שש"כ פ"ג סע' מ' בשם הגרשז"א), אסור להשרותם. אך חרקים גדולים, כגון תולעת גדולה, כיוון שהיא ניכרת היטב- מותר (ארחות שבת פ"ג הע' ק"ל ע"פ הששי"כ שם). ומ"מ אם אינו יודע על חרקים, ולא שכיח שיהיו שם, מותר להשרות משום נקיות או כדי להוריד את הריסוס (הגר"י ברונפמן שליט"א, כיוון שאינו מתכוון, וזה לא פי"ר שיהיו שם חרקים. וע"ע קצה"ש סי' קכ"ה בדה"ש ס"ק ל"ז, חוט שני ח"ב עמ' פ"ט). **ומרן הגר"א נבנצל שליט"א הוסיף שבחרקים חיים יש גם משום נטילת נשמה.**

**סעי' ט'**

**במסננת שבפי ברז מסוים לפעמים מצטבר חול. האם מותר יהיה לפתוח את הברז בשבת?**

**תשובה:** מותר, אף כשנתקבץ שם הרבה חול, כיוון שהמים באים למסננת כשהם צלולים ויוצאים כשהם צלולים, אין זה בורר אף שבאמצע הם מתערבים עם החול וחוזרים ומסתננים (חזו"א סי' נ"ג ד"ה ואפי', דומיא דנתינת מים צלולים שיתערבו בשמרים שבמשמרת ויסתננו במשנה בקל"ט: ובס"ק ל"ג).

**סעי' י'**

**האם מותר לסנן מים במערכת לטיהור מים (כגון בריתה וכד')?**

**תשובה:** למי ש"אינו איסטניס" (עיין בה"ל ד"ה הואיל), דהיינו שישתה גם מי ברז לפעמים, אפי' רק בשעת הדחק (עיין איל משולש בורר פ"ו הע' נ"ז בשם הגרישו"א והגרנ"ק), ודאי מותר, שזה לכל היותר כמו מים עם קיסמים דקים, שנשתים גם בלא סינון. אך למי שהוא איסטניס, שאינו יכול לשתות מי ברז אפי' בשעת הדחק, זו מחי' (ועי"ש שתמיד האיסור לאיסטניס הוא רק דרבנן, וכתב כן גם בשם שבה"ש, ולא מצאנו). ויש מתירים כאן כיוון שהפסולת שבמים לא ניכרת כלל (חוט שני ח"ב עמ' ק"א), ויש אוסרים כיוון שהטעם שלה ניכר (הגרישו"א והגר"ש וואזנר, עיין ארחות שבת פ"ג סל"ט). וישאל לרבותיו.

**לסנן את מיצי הפירות מחתיכות הפרי?**

**תשובה:** באופן שהמיץ ראוי לשתיה גם עם חתיכות הפרי, מותר (הגרשז"א בששי"כ ח"ג פ"ג הע' קנו, כפי שלמד מס"ק ל"ד לגבי סינון משקה שקדים כתושים, וכ"כ האג"מ ח"ד סי' ע"ד בורר אות ג' שמותר למי שאינו איסטניס- עיין בתשובה הקודמת).

**האם מותר לסנן משקים ע"י בגד או חיתול?**

**תשובה:** בבגד שמיוחד לסינון- דינו כמשמרת כנ"ל (ס"ק ל"ו), שמותר לסנן בו רק "משקים צלולים", דהיינו שראויים לשתיה כך, בלי סינון, לרוב בני

האדם. ויש מחמירים שמותר רק בראויים לכל בני האדם (ס"ק ל"ד).
בבגד שאינו מיוחד לסינון- אסור לסנן בו מים, משום מלבן (עיין ס"ק ל"ט מח' אם האיסור הוא משום שרייתו זהו כיבוסו אף בבגד נקי, או משום שמא יסחט), אך בסינון שאר משקים, אין משום מלבן (עיין ס"ק ל"ט ובה"ל ד"ה ואפי'). ומדינא מותר לסנן בבגד שאינו מיוחד לסינון גם "משקה עכור קצת", דהיינו שראוי לשתותו, אך רוב בני האדם כן יקפידו שלא לשתותו בלי סינון, אך גם בו טוב לסנן רק משקין צלולין (ס"ק מ"ב, ושה"צ ל"ד, לחוש לרמב"ם ועוד פוסקים).

**סעי' י"ד**

**האם מותר לשפוך את המים שמצטברים בגביע של הלֶבֶן, מעל הלֶבֶן?**

**תשובה:** יחד עם כל השכבה העליונה של הלבן- מותר (עיין שש"כ פ"ג הע' מ"ג ש"במקום שנוגעים מי החלב בלבן חשיב תערובת", ע"פ החזו"א בסי' נ"ג, הלכות שבת בשבת ח"א פ"ט הע' 97 בשם הגרישו"א. ועיין בארחות שבת פ"ג סכ"ח שבאופן שהלבן מוצק, ופניו שווים וחלקים למעלה, אינו תערובת עם המים הצפים על גביו, ומותר לשפכם גם לבדם. ועיין שביתת השבת בורר ס"ק מ"א, וכה"ח ס"ק קכ"ט שהביאו להקל בזה יותר).

**סעי' ט"ו**

**האם מותר להשמש במסננת שבכיור בשבת? מדוע?**

**תשובה:** באופן הרגיל מותר, כיוון שהמסננת שבכיור רק בוררת פסולת קטנה מתוך פסולת גדולה, ואין איסור לברור פסולת מתוך פסולת (שש"כ פי"ב הע' מ"ט בשם הגרשז"א, ע"פ סעיף זה, והבה"ל בס"ג ד"ה היו, שאין איסור לסנן את חלמון הביצה, מתוך החלבון שישאר למעלה במסננת עם פסולת החרדל, כיוון שגם החלמון ירד למטה רק לגוון את החרדל, וג"כ לא ישמש כאוכל לעולם. והסביר בשלחן שלמה ס"ק ל"ט, שכיוון שהחלמון יבלע בחרדל ויאבד ויפסד לגמרי, חשיב ג"כ כפסולת, ומותר לבוררו מתוך החלבון שישאר למעלה עם הפסולת, דהוי כברירת פסולת מפסולת. ולפי כל זה צע"ק על מה שכתב השש"כ במבוא פ"א סוף הע' ל"ח).

**סעי' ט"ז**

**באיזה אופן מותר להוציא זבוב מתוך מאכל או משקה?**

**תשובה:** אין להוציאו בפני עצמו אפי' מתוך משקה (בה"ל ד"ה אלא, שכמעט כל הפוסקים העתיקו כהט"ז, ש"יש ברירה אף בלח", ודלא כהמריט"ץ), אך מותר להוציאו עם מעט מהמשקה (ס"ק ס"א, וזה אף לחזו"א בתחילת סי' נ"ג, כיוון שהזבוב מעורב במשקה רק בטופח שבין כנפיו ורגליו, וכשמוציאו עם מעט מהמשקה, הרי הוציא את כל התערובת, ולא "ברר", ודלא כהפמ"ג א"א ס"ק ט"ו בדעת המג"א). ומתוך אוכל- יש מתירים, וסוברים שכשמוציא עם הפסולת מעט מן האוכל אין זה בורר (המשנ"ב שם ובסי' תק"ד ס"ק כ', כהפמ"ג במשב"ז ס"ק י"ג בדעת הט"ז), ויש חולקים, וסוברים שבתערובת של דברים יבשים שאינם ניכרים זה מזה, אף אם יוציא מעט מן האוכל עם הפסולת, ניכר שכוונתו לתקן את שאר האוכל. ולפי"ז, בכה"ג יהיה מותר רק להוציא כמות גדולה של האוכל עם הזבוב, כדי שיחשב שחילק את התערובת לשני חלקים (עיין חזו"א שם בדעת הט"ז, ארחות שבת ח"א עמ' קנ"ד). ויש להחמיר במתוך האוכל, דהוי ספק דאו' (הגר"י ברונפמן שליט"א).

**האם מותר לשפוך את המים מתוך קופסת שימורים של מלפפונים חמוצים או זיתים?**

**תשובה:** בקופסת המלפפונים החמוצים- מותר, כיוון שהם גדולים וניכרים, ואינם נחשבים כמעורבים עם המים. אך בקופסת הזיתים- יש לחוש שהם כמעורבים, ואין לשפוך מהם את המים, דהוי כבורר פסולת מאוכל, אלא יטול את הזיתים מתוך המים. אך זיתים בודדים הנמצאים בתוך משקה, אינם בגדר תערובת (ארחות שבת פ"ג סע' כ"ה, כ"ו).

**האם מותר להפריד בין חלמון לחלבון בביצה מבושלת או שאינה מבושלת?**

**תשובה:** בביצה שאינה מבושלת- זו מח' אם החלמון והחלבון הוו שני מינים, או מין אחד, ונכון להחמיר, ולברור אותם רק בדרך של "אוכל ביד ומיד". וגם בעירוי מקליפה לקליפה חשיב כברירה ביד (ס"ק נ"ח).
אמנם, בביצה מבושלת לכו"ע הוו מין אחד, ומותר להפרידם בכל אופן (איל משולש בורר פ"ב הע' פ"ו בשם הגרישו"א, ועיין בהלכות שבת בשבת פ"ט הע' 156 שמותר אף אם הוא שונא את אחד המינים. אמנם בארחות שבת פ"ג הע' ל"ד כתב שאם הוא מקפיד מאד שלא לאכול את אחד מהם, כגון מפני סיבה רפואית וכדו', לדידיה הוו ב' מינים).

**האם מותר להסיר את קרום החלב מעל החלב?**

**תשובה:** יש מתירים, מפני שהקרום נפרד מן החלב לגמרי, וזה עדיף אף מקילוף שומים ובצלים (שמבואר בס"ס שכ"א שמותר לקלפם דהוי דרך אכילה), כיוון שגם הקרום נקרא "אוכל" (אג"מ ח"ד סי' ע"ד בורר אות ו'), ויש אוסרים, וסוברים שלא דמי להסרת קליפה שאינה נאכלת, ששם הוי דרך אכילה משום שרק בהסרתה יגיע לאוכל, משא"כ בקרום שיכול לאחוז בו, ולשפוך את החלב (שש"כ פ"ג הע' ק"נ בשם הגרשז"א, עיי"ש עוד, וכן נקט בחוט שני ח"ב עמ' צ"ה), ויש להחמיר, ובפרט שיוכל בקלות לשפוך את החלב ממנו בדרך של אוכל מתוך פסולת כנ"ל, או לשפכו עם מעט מהחלב הדבוק בו (הלכות שבת בשבת פ"ט הע' 96 בשם הגריש"א).

**האם מותר להתיז ספריי בשבת, או שיש בכך חשש "זורה"?**

**תשובה:** למרות שיש שחששו קצת לענין מעשה (עיין שבט הלוי ח"ו סי' קל"ט אות ב'), מ"מ דעת רוב הפוסקים שמותר לכתחילה, שלהלכה "זורה" הוא רק כעין בורר, שמברר פסולת מתוך אוכל, ולא כשמפריד בין חלקי משקה (עיין בה"ל ד"ה מפזר, ועיין שם "פירוש נכון" לפיו זה כך גם לירושלמי, קובץ תשובות להגרישי"א סי' ל"ו, ארחות שבת פ"א הע' ר"י, ששי"כ פכ"ה הע' ל"ה, ספר הלכות שבת עמ' 131 בשם הגר"מ פיינשטיין). ובפרט שיש לצדד שאין זורה אלא בגידולי קרקע (עיין בה"ל שם), ומסתבר שבד"כ תרסיסים אלו אינם מגידולי קרקע.

**האם מותר להזיז הצידה לכלוך שצף במי המקוה?**

**תשובה:** מותר, כי "מותר רק להזיז פסולת, ולהשאירה בתוך התערובת", ואין זה בורר (עיין שביתת השבת ס"ק ל"ד, סידור הגר"ז, משנ"ב סי' של"ט ס"ק ל"ד, ופמ"ג שם א"א י"ב. אמנם עיין בפמ"ג שם ס"ק י"ד שאם יש פסולת על פני כל המשקה, אפשר שאסור אף לסלקה לצד. וכן במה שמובא במשנ"ב כאן שנוהגים שלא לתת שמרים במשקה כדי להעמידו, כיוון שעי"ז שמרי המשקה יורדים לשולי הכלי, ביאר המנחת שלמה שבת ח"ב סוף סי' ל"ג שאיירי במשקה שא"א לשתותו עם שמריו, שאל"כ הוי כ"משקה צלול" דלעיל שמותר אף לסננו מן הפסולת; וכ"ש שמותר רק להורידה לשולי הכלי, ולהשאירה בתוך המשקה).

**יש לציין שתכלית הדברים היא רק ללימוד ולבירור ההלכות, ולענין מעשה יש לשאול לרבותיו.**

**הגליונות הובאו לעיני נשיא הכולל, מרן הגאון הגדול רבי אביגדר נבנצל שליט"א,**
**וזכינו שחיוה דעתו על הנידונים ההלכתיים, והסכימה דעתו עם הנכתב, ואף נתן את ברכתו להפצתם.**
**הקונטרס יצא בעידודו של מורינו ורבינו ראש הכולל הגאון הגדול רבי חזקיהו נבנצל שליט"א,**
**ועוד זכינו לדון בשאלות והתשובות לפני מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב ברונפמן שליט"א, וסמך ידו על הפצתם.**
**לכל הערה או הארה, ניתן לפנות להרה"ג ר' בנימין דאר 0527131609**

**להרחבת הדברים אפשר לשמוע את השיעורים, באורך של כ5 דקות, ב"קו ברור".**

**מספר הקו: 03-613-613-5**

**לעילוי נשמת**
**שמעיה עמנואל ב"ר משה ז"ל**

**לרפואת**
**חיה מרים בת פסיה דבורה בתושח"י**